

Χριστιανισμός - Όρθοδοξία - Έθνισμός.

Αμίλκας Αλιβιζάτος

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, συμεριζομένη τὴν ἔκφρασιν τῆς πανελληνίου χαρᾶς καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας καὶ ἱκανοποιήσεως ἐπὶ τῇ σημερινῇ μεγάλῃ ἐπετειῶ τῆς ἐθνεγερσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ ἔστω καὶ μερικὴ ἀπελευθέρωσις τῆς πατρίδος μας, συνεορτάζει μετὰ παντός τοῦ Ἑλληνικοῦ τὴν σημερινὴν μεγάλην ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεομήτορος καὶ συγχρόνως κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν καὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ἄξια μεγάλου ἑορτασμοῦ διὰ πάντα ἄνθρωπον, καὶ ἰδίᾳ διὰ πάντα Χριστιανόν, ἡ προαναγγελθεῖσα σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ καθόλου μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας.

Ἄλλὰ καὶ ἀξία μεγάλου πανηγυρισμοῦ διὰ πάντα ἐλεύθερον Ἕλληνα ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἀπὸ τοῦ μακράϊωνος ζυγοῦ, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐλευθερίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἀείποτε τὸ ἀνώτερον ἐθνικὸν ἰδεῶδες, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν τὸ σύνθημα ὑπῆρξεν «ἐλευθερία ἢ θάνατος».

Ἡ πρώτη, θρησκευτικὴ ἐπέτειος, ἔχει παγκόσμιον χαρακτῆρα, διότι ἀναφέρεται εἰς τὴν πνευματικὴν σωτηρίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου

γένους, ἐνῶ ἡ δευτέρα, ἐθνικὴ ἐπέτειος, ἔχει μόνον πανελλήνιον χαρακτῆρα, μὲ εὐρυτέραν ἀκτινοβολίαν ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀπεχθῆ ζυγὸν ὑποδούλου βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ τῶν λαῶν αὐτῆς, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁποίων ἐκάλεσε πάντας τοὺς ὑποδούλους ταύτης λαοὺς ὁ μέγας βάρδος τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Ἑλλην ἐθνομάρτυς Ρήγας ὁ Φεραῖος.

Ὁ ἄνθρωπος, δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μικρόν τι παρ' ἀγγέλους καὶ στεφανωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ δόξη καὶ τιμῇ, διὰ τῆς πλήρους ὑποδουλώσεώς του εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ὕλην, ὑπέκυψεν εἰς τὸν πνευματικὸν θάνατον καὶ ἀπώλεσε τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσαν αὐτῷ ὡραιότητα, δυναμένην ὅμως νὰ ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν προτέραν δόξαν μόνον διὰ τῆς ἐνσυνειδήτου οἰκειώσεως τῆς θείας Οἰκονομίας, ἐπὶ τῇ βάσει ζωντανῆς καὶ ἀληθινῆς πίστεως.

Τὸ μυστήριον τῆς θείας ταύτης Οἰκονομίας ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ θείου Λόγου ἐκ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων τῆς Θεομήτορος, δι' ἧς καὶ μόνῃς ἡ πρώτη πτώσις μετεβλήθη εἰς ἀνάστασιν.

Ἐξ ἄλλου ὁ Ἑλλην, τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ἀπὸ τῶν πρώτων ἰχνῶν τῆς ἐμφανίσεώς του εἰς αὐτήν, παρουσιάζει μοναδικὸν σύμπλεγμα πνευματικῆς, ψυχικῆς, ἠθικῆς, αἰσθηματικῆς καὶ τεχνικῆς ἀκόμη συνθέσεως, μὲ περιοδικὰς ἱστορικὰς μεγαλουργίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὅμως ὡς ἔθνος, διὰ τὰ ἀναμφισβήτητα ἐλαττώματα τῆς φυλῆς, κατὰ καιροὺς ἐκπίπτει μέχρι ταπεινώσεως καὶ ὑποδουλώσεώς του εἰς λαοὺς κατωτέρας πνευματικῆς ὑποστάσεως καὶ παραμένει εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς δουλείας μέχρις ἀναγεννήσεως καὶ ἀνανεώσεως τῶν δυνάμεων τῶν θείων δώρων τῆς φυλῆς, δι' ὧν μὲ πραγματικὰς θυσίας τῶν ἀγνῶν αἱμάτων γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἠρώων ἀποκαθίσταται, ὡς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία συνιστᾷ καὶ τὴν ἀνωτέραν βαθμίδα τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ ἔθνος, ἀποκατασταθὲν εἰς τὴν ἐλευθέραν ζωὴν, συνεκέντρωσεν ὅλας του τὰς δυνάμεις διὰ τὴν στερέωσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἐλευθερίας, ἠύχαρίστησεν εἰλικρινῶς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἐθνικὴν ἀνάστασιν καὶ ἐξεδήλωσε τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τῆς ἀνεγέρσεως λαμπροῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν Ἀθήναις καὶ χιλιάδων περικαλλῶν ναῶν ἀνά τὴν ἐπικράτειαν. Ἐκτοτε δ' ἐν μέσῳ ποικιλίας εὐνοϊκῶν ἢ καὶ ἀντιξόων περιστάσεων, βαδίζει τὴν στενὴν ὁδὸν τῆς προόδου, βασιζομένην εἰς τὰ ἀνώτερα ἰδανικὰ τῆς χριστιανικῆς του θρησκείας καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ του πολιτισμοῦ, ὧν ἀπάντων προεξάρχει ἡ

ἐλευθερία, χάριν τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, πολεμοῦντες γενναίως, ἀληθινὰ κατ' ἐπανάληψιν ἐμεγαλοῦρησαν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ ἐγερθῶμεν:

Αἰωνία ἔστω ἡ μνήμη τῶν ἀοιδίμων προμάχων τῆς Ἐλευθερίας!

Δι' ἀμφοτέρα τὰ εἰς τὴν μεγάλην διπλῆν ἐπέτειον ἀναφερόμενα θαύματα κρίνω περιττὸν νὰ ὀμιλήσω διεξοδικώτερον, διότι κοινὸς θεολογικὸς τόπος εἶναι ἡ περὶ τὴν θείαν Οἰκονομίαν θεολογικὴ διδασκαλία καὶ ἐπίσης κοινὸς τόπος εἶναι ἡ ἕξαρσις τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς μεγαλειώδους καὶ ἐνδόξου ἐκβάσεώς του, ἡ ὁποία ὅμως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦτο μερικὴ, διότι δὲν ἀπληλευθερώθη ὀλόκληρον τὸ γένος, ἀφ' ἑτέρου δὲ μικρόν τι καὶ θ' ἀπέβαινεν ἀρνητικὴ διὰ τῆς πείσμονος ἐμμονῆς εἰς τὰ μεγάλα ἐλαττώματα τῆς φυλῆς καὶ κυρίως τὴν μέχρι ἐξοντώσεως ἀλληλοεχθρότητα, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν κατ' ἐπανάληψιν εἰς ἀπερίγραπτους ἐθνικὰς συμφοράς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐν πολλοῖς καὶ παραμένομεν ἀδίδακτοι, ἐπὶ ἀνεπανορθώτῳ ζημίᾳ τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Οὕτως, ἀντιπαρερχόμενος τὴν ἐξιστόρησιν τῶν μεγάλων γεγονότων καὶ ἀνδραγαθιῶν, τὰς ὁποίας καὶ λίαν φιλαρέσκως ἐκάστοτε ἐπὶ τῇ σημερινῇ ἐπετείῳ ἐκδιηγούμεθα, προβαίνω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν θεώρησιν τῶν τριῶν μεγάλων σφαιρῶν ἢ καταστάσεων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔζησε καὶ ἐμεγαλοῦρησε τὸ ἔθνος μας, τὸν Χριστιανισμόν, τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἐθνισμόν, καὶ τοῦτο, οὐχὶ διὰ νὰ ἐξάρω κατὰ τὰ εἰωθότα τὰ ἐξιστορούμενα γνωστὰ μεγαλεῖα τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπισημάνω τὰς εἰς τὰς τρεῖς ταύτας σφαίρας ἐπισυμβάσας καὶ ἐπισυμβαινούσας περιπλοκάς καὶ συγχύσεις, αἱ ὁποῖαι, διαιωνιζόμεναι συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως, ἐπιφέρουν ἀσυναισθήτως θετικὴν ζημίαν καὶ ἔχουν φοβερὰ ἐπακολουθήματα καὶ ἐπιπτώσεις εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ζωὴν καὶ ὑπόστασιν.

Καὶ πρῶτον στρέφομεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν βάσιν καὶ οὐσίαν τῆς θρησκείας μας, τὸν Χριστιανισμόν.

Α'

Τὸ σημερινὸν κεφάλαιον τῆς σωτηρίας μας ὡς ἀνθρώπων δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐνός τῆς ἀγίας Τριάδος, δι' ἧς, ὡς ἐλέχθη, τῆς ἀποκαλυπτικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ, ἐξησφαλίσθη ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μὲ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ ζωντανῆς καὶ οὐχὶ συμβατικῆς

πίστεως. Διὰ ταύτης, δὲν ἐπιτυγχάνεται μόνον ἡ ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου ἀνάστασις καὶ σωτηρία, ἀλλὰ πραγματοποιεῖται αὐτὴ ἡ τοῦ ἀνθρώπου θέωσις, κατὰ χάριν βέβαια καὶ δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν ἐπιγνώσει θεληματικῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς. Ὁ Θεὸς κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ ἀνέλθῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν κλίμακα τῆς θεότητος καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θείαν μακαριότητα, ἀφ' ἧς ἐξέπεσεν. Ἡ τοιαύτη εἰς τὴν θείαν μακαριότητα ἐπάνοδος, βάσει τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ θαυμαστὸν καὶ θαυματουργὸν πέλαγος τῆς θεϊκῆς ἀγάπης, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ζῆ, ὅταν ἀληθινὰ πιστεύῃ, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ἀθλιότητα τῆς παρούσης βραχυτάτης ζωῆς.

Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῆς χριστιανικῆς μας θρησκείας, τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἡ νέα θρησκεία ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς, ἐνεφανίσθη αὕτη ὑπὸ τὴν μορφήν καὶ ὑπόστασιν τῆς Χριστιανικῆς ἢ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐν τῇ οὐσίᾳ της οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ συνεχιστὴς τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ κόσμῳ τῶν αἰώνων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιδιώκει τὴν σωτηρίαν πάντων τῶν ἀνθρώπων, τῶν θελόντων νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας (Α' Τιμ. β' 4).

Ἀποτέλεσμα τῆς θείας ταύτης δωρεᾶς καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅτι πᾶς ὁ οἰοσδήποτε ἄνθρωπος, ἄνευ ἐξαιρέσεως γένους, φύλου, κοινωνικῆς θέσεως ἢ τάξεως, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης του, ὑποψήφιος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὁποία οὐδεὶς οὐδὲν προνόμιον ἔχει, διότι πάντες εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ Πατρός, μὲ ἴσα δικαιώματα καὶ παρρησίαν ἀπέναντί Του.

Ἀκόμη καὶ τὰ δύο ἔθνη, τὰ ὁποῖα οὐσιαστικῶς συνέβαλον εἰς τὴν θείαν Οἰκονομίαν, τὸ Ἰουδαϊκόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατ' ἄνθρωπον κατήγετο ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς γλώσσης καὶ φιλοσοφίας αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατ' οὐδὲν διακρίνονται τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἔναντι τοῦ Θεοῦ Πατρός, διότι «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, πάντες γάρ... εἷς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλάτ. γ' 28).

Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία καὶ βᾶσις τῆς πίστεώς μας καὶ οἰαδήποτε παλαιότερα ἢ νεωτέρα θεολογία, ἐκκλίνουσα ἀπὸ τῆς βάσεως ταύτης, εἶναι θεολογία ἀρνητικὴ καὶ καταλυτικὴ τῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσωμεν τὴν ὑποχρέωσιν, τὴν ὁποῖαν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὡς πρωτότοκοι τῶν Εὐρω-

παίων Χριστιανῶν, διὰ τῆς ἀποστολικῆς ἐνεργείας τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, νὰ τηρῶμεν ἀλώβητον τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν μας καὶ μὲ ἀληθινὸν δέος νὰ ἀντικρύζωμεν τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεις μας, ὄντες τίμιοι ἔναντι τοῦ χριστιανικοῦ μας ὀνόματος καὶ μὴ ἀνεχόμενοι οἵανδήποτε νοθείαν αὐτοῦ, εἴτε διὰ μὴ ἐντίμου χριστιανικοῦ βίου, οὔτινος κορύφωμα ἢ βρωμερὰ ὑποκρισία, εἴτε δι' ἀποδοχῆς νέων καινῶν δαιμονίων καὶ ψευδοπροφητειῶν, νοθευουσῶν καταφώρως τὴν εἰς Χριστὸν καὶ μόνον ἀγνην ἡμῶν πίστιν.

Ἀκριβῶς ὅμως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ μορφῇ τῆς Χριστιανικῆς ἢ τῆς Καθολικῆς, ὡς ὠνομάζετο τότε, Ἐκκλησίας, ἐπισυμβαίνει διὰ τῆς ἀναμείξεως τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος ἢ πρώτη περιπλοκὴ καὶ σύγχυσις ὅλως ἀσυναισθήτως καὶ θὰ ἔλεγον, καὶ ἀπαρατηρήτως ἐπικρατήσασα.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ ἢ Καθολικὴ Ἐκκλησία προχωρεῖ ἐν τῷ κοσμῷ ἐν πλήρει ἀντιδράσει τῆς κοσμοκρατείας Ρώμης, ἢ ὁποία, κατ' αὐστηρὰν τοῦ πολιτειακοῦ νόμου ἐφαρμογὴν, ἐπιβάλλει μαρτυρικὸν μάλιστα θάνατον κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς νέας θρησκείας, χωρὶς ὅμως ὁ νόμος νὰ κατορθώσῃ νὰ διαγράψῃ διὰ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων τοὺς τούναντίον διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος ἀποκτηθέντας τίτλους ἐπιβολῆς τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου.

Ἀκριβῶς δ' ὅταν ἐπλημμύρισεν ἢ τότε γνωστὴ Οἰκουμένη ἀπὸ τὰ μαρτυρικὰ αἵματα τῶν προμάχων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐμφανίζεται ἡ μεγάλη μορφή τοῦ Ρωμαίου Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὁ ὁποῖος, ὡς μέγας πολιτικός, ἀποφασίζει βαθυστόχαστον ριζικὴν μεταβολὴν τῆς ἔναντι τῆς νέας θρησκείας πολιτικῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἔναντι τοῦ Μαξεντίου μάχην, μὲ τὸ ἐνθαρρυντικὸν ὄραμα τοῦ Σταυροῦ, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «ἐν τούτῳ νίκα», ἐπιφέρει τὴν μεταβολὴν, διατάσσει τὴν κατάπαυσιν τῶν διωγμῶν, ἀναγνωρίζει τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὡς *religionem licitam*, καὶ ἀνακηρύσσει αὐτὴν εὐθὺς ἀμέσως, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζει ἡ νέα περίοδος ἀνέσεως, προόδου καὶ ἀναπτύξεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὁποία μάλιστα, κυρίως ἔκτοτε, τιτλοφορεῖται καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς ὀρθόδοξος, ἔναντι εἴτε τῶν νοθευόντων τὴν ὀρθὴν πίστιν αἰρετικῶν, εἴτε τῶν ἐπιμενόντων εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, οἱ ὁποῖοι καὶ διώκονται τώρα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος. Συγχρόνως ὅμως ἀρχίζει νέα περίοδος κατάπτωσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς διὰ τῶν αἱμάτων τῶν μαρτύρων μέχρι

τουῦδε συνεχῶς ἀποπλυνομένης ἀγνότητος αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν τῆς πίστιν καὶ τὸ χριστιανικὸν τῆς ἡθός.

Ἡ μεγάλη πολιτικὴ πράξις τοῦ Κωνσταντίνου τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπισήμου καὶ τῆς καταπαύσεως τῶν διωγμῶν, δι' ἃ ἡμείφθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὡς Ἅγιος, ἀκολουθεῖται ὑπὸ τῆς ἐτέρας μεγάλης πολιτικῆς πράξεως, τῆς μεταφορᾶς τῆς πρωτεύουσης τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, μὲ τὸ νέον ὄνομα τῆς Νέας Ρώμης ἢ Κωνσταντινουπόλεως. Αὕτη, ὡς καὶ ἡ ὅλη μεταβολή, βαθύτερον θεωρουμένη, ἐμφανίζει σοβαρωτάτην σύγχυσιν ἢ περιπλοκὴν εἰς τὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν ἔμεινεν ἄνευ σοβαρωτάτων δι' αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιπτώσεων. Βεβαίως διὰ τῆς νέας πολιτικῆς τοῦ Κωνσταντίνου κατέπαυσαν οἱ διωγμοὶ καὶ ἐστείρευσαν οἱ ποταμοὶ τῶν αἱμάτων τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἐξησφαλίσθη ἄνευ ἀναπτύξεως, προόδου καὶ ἐξαπλώσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁποία διαφορά! Πρότερον ἡ Ἐκκλησία, στηριζομένη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἀπὸ τῶν αἱμάτων τῶν Μαρτύρων αὐθεντίαν, προχωρεῖ τὴν στενὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ ἤδη κατὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν τὸ χριστιανικὸν δένδρον διακλαδοῦται μὲ σημαντικοὺς κόμβους εἰς ὀλόκληρον τὴν τότε γνωστὴν οἰκουμένην, ἐνῶ τώρα ἡ πρόοδος καὶ ἀνευτέρη ἐξάπλωσις τῆς βασίζεται ἀπλούστατα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐθεντίας. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο τὸ μόνον. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐτοποθέτησε τὴν νέαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ εὐνοηθεῖσαν θρησκείαν εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς καὶ ἔλαβεν ἔναντί τῆς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἔναντι τῆς παλαιᾶς ὡς Pontifex Maximus. Τώρα, ὡς «ἐπίσκοπος τῶν ἔξω», ὡς φιλαρέσκως ὠνόμαζεν ἑαυτὸν, ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἐσωτερικώτερα ἀκόμη τῆς Ἐκκλησίας. Καίτοι δὲ μὴ ὧν εἰσέτι Χριστιανός, διότι, ὡς γνωστόν, ἐβαπτίσθη μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης του, λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ συγκαλεῖ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (325 μ.Χ.), ἡ ὁποία καθώρισεν, αὐτοκρατορικῆ ἐγκρίσει, τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν ἔναντι τῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου. Ἡ σύγχυσις ἐπαυξάνεται περισσότερο, ἐφ' ὅσον ἡ ἄμεσος ἐπέμβασις τοῦ Αὐτοκράτορος γίνεται τῆ ἀνοχῆ τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ κυρίως ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ Ἐπίσκοποι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς δύο ἐπισκόπους, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὕρισκόμενοι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μεγάλου εὐεργετήματος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τῆς καταπαύσεως τῶν διωγμῶν,

ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν φιλάρεσκον γοητείαν τῶν ἐξαιρετικῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα. ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτοὺς ὁ Αὐτοκράτωρ ὡς ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας, προνομίων, τὰ ὁποῖα, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸν πρῶτον, ἐξελίχθησαν εἰς καθαρῶς κοσμικὰ καταντήματα, οὐ μόνον ἠνέχθησαν ἀδιαμαρτυρήτως τὴν ἐπέμβασιν, σύμφωνον ἄλλως τε πρὸς τὴν ὀρθὴν πίστιν, ὡς διευτυποῦτο θεοπνεύστως, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν δυσκολίαν προσέτρεχον εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ διευθετῇ τὰ πράγματα καὶ νὰ λύη τὰς διαφοράς. Τοιουτοτρόπως, σχεδὸν ἀπαρατηρήτως, ἐφ' ὅσον οἱ Ἐπίσκοποι ἐπρωτοστάτουν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπεμβάσεως, ἡ πρῶην ἀνεξάρτητος καὶ αὐτεξούσιος Ἐκκλησία, κατὰ τι τοῦλάχιστον ἐκκοσμικοποιεῖται, καί, ἀντὶ τοῦ κανόνος τοῦ Χριστοῦ «ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Μάτθ. κβ' 22), παραδίδεται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Καίσαρος καὶ ἔκτοτε καθιεροῦται ἢ, οὕτως εἰπεῖν δικαιοματικῇ, ἀνάμειξις τῆς πολιτείας εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη, ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τοῦ θέλοντος τὴν ἰσχὺν τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, καὶ ἄλλων μετέπειτα αὐταρχικῶν βασιλέων, ἀκόμη καὶ ἄλλων ἐκχριστιανισθεισῶν χωρῶν, προχωρεῖ καὶ φθάνει εἰς τὴν ἀύθεντίαν καὶ ἐπιβολὴν τοῦ μέχρι καὶ σήμερον ἰσχύοντος, ἰδίᾳ ἐν τῇ προτεσταντικῇ μάλιστα Δύσει ἀξιώματος: *Cujus regio, ejus et religio*.

Συμπληρωματικῶς δέον νὰ ἐπισημανθῇ καὶ ἡ ἄλλη φοβερὰ ἐπίπτωσις τῆς συγχύσεως ταύτης, ὅτι δήλ. τώρα οἱ διάφοροι λαοὶ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ διαταγῆς τοῦ ἄρχοντός των, βαπτιζόμενοι ὁμαδικῶς εἰς τοὺς ποταμούς, ἄνευ φυσικῶν οἰασδήποτε προτέρας ψυχικῆς ἐπεξεργασίας, ὡς αὕτη λίαν ἐπιμεμελημένως ἐγίνετο κατὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν, ὅτε ἴσχυεν ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ βάπτισμα τοῦ αἵματος καὶ ὅτε, διὰ καταλλήλου κατηγήσεως ἀνωτέρας ποιότητος, ἐχαλυβδοῦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ χριστιανικὴ συνείδησις. Τώρα τὸ ποιὸν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῶν ἠθῶν, κατῆλθεν ἐν τῇ πραγματικότητι πολὺ χαμηλὰ καὶ οὐδὲ μακρόθεν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανικοῦ ἠθους τῆς πρώτης ἐποχῆς. Μὴ λησμονῶμεν δέ, ὅτι αἱ μεταγενέστεραι καὶ σύγχρονοι χριστιανικαὶ γενεαὶ εἶναι ἀπόγονοι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς εἰσῆλθον, με ἀνίπτους, ὡς θὰ ἐλέγομεν, πόδας, δι' ὃ καὶ οὐδαμῶς παράξενον εἶναι, ὅτι διὰ τοὺς ἀμεσωτέρους ἀπογόνους των, εἰς οὓς ἀνήκουν καὶ οἱ σημερινοὶ χριστιανοί, πλὴν ἐξαιρέσεων, καὶ ἔνεκα βέβαια καὶ ἄλλων λόγων καὶ διαφορῶν κατὰ καιροῦς κοινωνικῶν ἐξελίξεων, δύναται ἡσύχως νὰ τεθῇ

τὸ ἐρώτημα καὶ πράγματι θετικῶς τίθεται, σήμερον μάλιστα, κατὰ πόσον οἱ σημερινοὶ χριστιανοὶ εἶναι πράγματι χριστιανοί, ὅλως ἀντίθετον τοῦτου προβάλλοντες διὰ τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς βιωτῆς αὐτῶν εἰκόνα χριστιανικοῦ ἥθους.

Τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο προκαλεῖ σήμερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ εὐρυτέρου Οἰκουμενισμοῦ, μὲ ἰκανὴν βέβαια καθυστέρησιν, τὴν πολὺ-πλευρον ἐξέτασιν τοῦ κυρίου τούτου θέματος, ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐπισήμων παγχριστιανικῶν συγκεντρώσεων, ὡς τῆς 2ας Βατικανῆς Συνόδου τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (1962 -1966), τῆς παγκοσμίου Συσκέψεως τῆς Οὐψάλλας τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν διεκκλησιαστικῶν μεγάλων κοινωνικῶν Συσκέψεων τοῦ ἰδίου ἐν Γενεύῃ (1966) καὶ Βηρυτῶ (1968) , περὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς προσπαθείας ἀναζωογονήσεως τοῦ ἐν τῇ πραγματικότητι ἀπονεκρωθέντος χριστιανικοῦ ἥθους.

Ἴδου αἱ φοβερὰ ἐπιπτώσεις τῶν ἀπὸ αἰῶνων γενομένων περιπλοκῶν καὶ συγχύσεων, ὧν ἔνεκα, παρὰ τὰς τεραστίας καταβαλλομένας προσπαθείας τῶν ὡς ἄνω διεθνῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων κύρους, ἢ καθαρότης τῶν χριστιανικῶν ἡθῶν παραμένει εἰσέτι εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον, μὲ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐπαναστατικὰς ἐκδηλώσεις. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ στασιμότης καὶ αἱ δυσχέρειαι πραγματικῆς, χριστιανικῆς δέ, ἐπιλύσεως τῶν διαφόρων μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων, τῶν ἐπιτακτικῶς ἀπαιτούντων τὴν λύσιν των οὐ μόνον διὰ τῆς υἰοθετήσεως καὶ ἐφαρμογῆς ὑγιοῦς ἀνωτέρας κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ διὰ πρεπούσης ἀναπτύξεως τοῦ ποιμαντορικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι' ἀνυψώσεως τοῦ χριστιανικοῦ ἐπιπέδου καθόλου μὲ γνήσιον χριστιανικὸν φρόνημα καὶ ἀληθινὸν χριστιανικὸν ἥθος εἰς τὰς διαφόρους χώρας τοῦ κόσμου καὶ κυρίως τὰς χριστιανικάς.

Ἄλλ' ἂς προχωρήσωμεν εἰς τὴν θεώρησιν τῆς δευτέρας σφαίρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπισημαίνομεν ἐπίσης ποιάν τινα σύγχυσιν καὶ περιπλοκὴν, δηλ. εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν.

Β'

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου συμπύπτει σχεδὸν μὲ τὴν τιτλοφορίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὡς Ὁρθοδόξου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἔναντι τῶν αἰρετικῶν Ἐκκλησιῶν ἢ ὁμάδων, τῶν νοθευσασῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ἴσταται ἡ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς ἡ

φύλαξ καὶ κιβωτὸς τῆς γνησίας, ἀκραιφνοῦς καὶ ἀλωβήτου, καὶ διὰ τοῦτο, ὀρθοδόξου πίστεως καὶ διδασκαλίας, δι' ἣν ἔλαβε καὶ τηρεῖ τὸν τίτλον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον τηρεῖ καὶ ὡς ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ τὸ δυτικὸν τμήμα ἔχει καὶ διατηρεῖ τὸν τίτλον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, λόγῳ τῆς γενομένης, ἰδίᾳ μετὰ τὴν Μεταρρύθμισιν, ἱστορικῆς ἐξελίξεως μὲ χαρακτηριστῆρα ὁμολογιακὸν (Confessionnel).

Ὡς γνωστὸν ὅμως, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν τοπικῶν Συνόδων, τῶν συγκροτηθεισῶν κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὁ τίτλος τῆς Ὀρθοδοξίας ὀρθῶς ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς κανονικῆς τάξεως καὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὑπὸ τῶν Ἱ. Κανόνων καθορισθείσης. Ἔτι δὲ περισσότερον, μετὰ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ὁ τίτλος ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τὸ μεταγενέστερον ἐθιμικὸν δίκαιον, καὶ γενικώτερον τὴν ἐθιμικὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ἢ τοῦ ὅρου «Ὀρθοδοξία» χρησιμοποιοεῖται ὑπὸ γενικωτάτην μορφήν, περιλαμβάνουσιν πᾶν ὅ,τι ὑφίσταται ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ ζωῇ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἴτε τοῦτο καλῶς κεῖται, εἴτε κατόπιν ἐπικρατησασῶν ὅλως μεταγενεστέρως διευθετήσεων καὶ νεωτέρων ἐθίμων κακῶς, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα πολλάκις ρητῶς ἀντίκεινται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἱ. Κανόνων καθορισθεῖσαν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ὡς, φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὸ ζήτημα τῆς κόμης τῶν κληρικῶν (καί, ὃ χεῖριστον, τῆς τελέσεως τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας) καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ καὶ νεώτερα ἦθη καὶ ἔθιμα εἰς τὴν τελετουργικὴν καὶ τὴν καθόλου ζωὴν καὶ πράξιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Δεδομένου δ' ὅτι ἡ ἐν ἀνεπιτρέπτῳ, διὰ δῆθεν πολιτισμένον ἔθνος, καταπτώσει εὐρισκομένη τάξις τοῦ κλήρου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας —παρὰ τὰς γνωστὰς καὶ ἐπαινετὰς ἐξαιρέσεις πολλῶν κληρικῶν, ἰδίᾳ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου— ἰδιαιτέρως ἀγαπᾷ τὴν προσήλωσιν εἰς τοὺς κατὰ τεκμήριον παλαιοὺς τύπους καὶ τὰς παλαιὰς συνηθείας, ἀδιαφόρως ἂν πολλαὶ τούτων εἶναι νεώτεροι, ὁ ὑπεραιρόμενος τίτλος τῆς Ὀρθοδοξίας συμπεριλαμβάνει πολλάκις καὶ πλεῖστα ὅσα πράγματα, ἀντιστρατευόμενα εἰς τὴν ἀρχικὴν ἔννοιαν καὶ τὴν μεγαλειότητα τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἐν τοῖς σημείοις τούτοις βλέπει τίς νέαν σύγχυσιν καὶ νέας περιπλοκὰς μὲ ἀμέσους ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς γνησίας ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς σχεδὸν ἀπαρηγήτως ἐπικρατούσας.

Ἡ σύγχυσις αὕτη ἐπεκτείνεται καὶ δι' ἐξωεκκλησιαστικῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἀδυναμίᾳ πρεπούσης διακρίσεως τοῦ

κύρους τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν ὑπερτέρας πως μορφώσεως ἐπεμβάσεων, ἧτις φέρει τελείαν σύγχυσιν εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως ἡ ἔννοια τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ὑφίσταται σύγχυσιν καὶ περιπλοκὴν καὶ δυσκόλως δύναται εἰς ταύτας νὰ ἐκκαθαρίσῃ τις τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἧτις ἐκκαθάρισις θὰ ἐπέλθῃ πλήρης μόνον μετὰ τὴν πλήρη ἐξάπλωσιν καὶ ἐπικράτησιν ἀληθινῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου ἐν τῷ συνόλω τοῦ ἱκανοῦ νὰ ἀναλάβῃ μὲ πλήρη αὐθεντίαν τὸ διδακτικόν, τὸ διοικητικόν καὶ τὸ ποιμαντικόν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον καὶ τόνον.

Ἄλλ' ἡ ἔννοια τῆς Ὁρθοδοξίας ὑφίσταται περαιτέρω νέαν σύγχυσιν καὶ περιπλοκὴν ὅταν, ἐξ ὑπερβολικῆς ἐπιστημονικῆς δῆθεν διαθέσεως, καταβάλλεται προσπάθεια νὰ προσαρμοσθῇ ἡ Ὁρθοδοξία πρὸς καινοφανῆ διδάγματα τῆς δυτικῆς θεολογίας καὶ ἰδίᾳ τῆς τελευταίας φιλελευθέρας τάσεως τῆς προτεσταντικῆς θεολογίας, ὅπου τὰ ἀσυμβίβαστα βιάζονται νὰ λάβουν μορφήν δῆθεν ὀρθόδοξον, ἐπὶ πλήρει συγχύσει τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας τῆς Ὁρθοδοξίας.

Οὐχ ἥσσανα ὅμως σύγχυσιν ὑφίσταται ἡ ἔννοια τῆς Ὁρθοδοξίας ἐξ ἀλογίστου προσπαθείας ὑπερβολῆς καὶ ὑπερτονισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον βέβαια συνετέλεσε σημαντικῶς εἰς τὴν θεολογικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλ' ὅπου στοιχεῖα ἑλληνικὰ ἀναμειγνύονται καθ' ὑπερβολὴν μὲ τὴν ἀκριβῆ καὶ θετικὴν θρησκευτικὴν ἔννοιαν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐμφανίζεται αὕτη ὡς τοῦτ' αὐτὸ ἀποκλειστικῶς ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐξελίξεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδὲν σχεδὸν στοιχεῖον χριστιανικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἀπομένει, τῆς Ὁρθοδοξίας ἐμφανιζομένης ἀποκλειστικῶς ὡς ἔργου ἑλληνικοῦ, τοῦθ' ὅπερ οὐ μόνον εἶναι ἀπαράδεκτον ἐξ ἐπόψεως θρησκευτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ σημεῖον δικαίως ἀντιλεγόμενον παρὰ τῶν μὴ Ἑλλήνων ὁπαδῶν τῆς Ὁρθοδοξίας, μὴ ὄντων διατεθειμένων καὶ δὴ ἀπὸ καθαρᾶς θρησκευτικῆς πλευρᾶς νὰ δεχθοῦν πλήρη ἑλληνοποίησιν τῆς Ὁρθοδοξίας, παρὰ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐκ μέρους των τῆς μεμετρημένης ἑλληνικῆς συμβολῆς καὶ ἐπιδράσεως, ἰδίᾳ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν μορφήν καὶ τὴν ἔκφρασιν ταύτης.

Τοῦτο καθίσταται ἔτι φανερώτερον εἰς τὸ μέγα ζήτημα τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ, ὡς γνωστόν, ὡς δύο ἰσοτίμους πηγὰς τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν. Ἡ δευτέρα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία καὶ ἡ ἐν ἀπολύτῳ συμφωνία πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν προφορικῆ, ὡς καὶ γραπτῆ συμπληρωματικὴ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ ἱστορικὴ ὁμως ἐξέλιξις τῆς Ἐκκλησίας ταχέως ἐπέβαλε τὴν διάκρισιν μεταξὺ Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ μεταγενεστέρας ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἄλλ' ἡ τελευταία, προχωροῦσα καὶ μέχρι σχεδὸν συγχρόνου ἐθιμικῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως, συγγέεται, ἐκ μέρους ἰδίᾳ τῶν ἀπλοϊκωτέρων, μὲ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, καθ' ἣν στιγμὴν πολλὰ στοιχεῖα ταύτης εἶναι ζήτημα ἂν ἀντέχουν εἰς τὸν ἀκριβῆ ὀρθόδοξον ἔλεγχον, ὅποτε παρὰ ταῦτα, δισχυριζόμενα τυχὸν τὴν θέσιν των ὡς γνησίων ὀρθοδόξων, προφανῶς συντελοῦν εἰς νοθεῖαν τῆς Ὁρθοδοξίας, τουλάχιστον ἐξ ἐπόψεως περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ εὐρυτάτου πνευματικοῦ ὀρίζοντος τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ ἀδυναμίαν ἀντικρύσεως καὶ πρεπούσης ἐκτιμήσεως τοῦ ἀπανταχοῦ ἐπικρατήσαντος οἰκουμενισμοῦ, πρὸς ὃν προσανατολίζονται πᾶσαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, ἐκάστη βέβαια κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς πνευματικὴν ἰκανότητα.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἀνακαίνισις τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβάλλει τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν τοιούτων ξένων ἐπιστρωμάτων, τὰ ὅποια ἐπιβαρύνουν ἀλλοιωτικῶς τὴν καθαρότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σύγχυσις καὶ περιπλοκὴ καθίσταται προφανῆς καὶ εἰς τὴν σφαῖραν ταύτην τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ λίαν δυσαρέστους καὶ ὄχι μόνον μελλοντικὰς ἐπιπτώσεις.

Γ'

Ἐκεῖ ὁμως ὅπου ἡ σύγχυσις καθίσταται ἔτι πλέον φανερά, εἶναι εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τὴν κατὰ φυσικὸν λόγον συγχώνευσιν τῶν δύο ἐννοιῶν, ἔθνους καὶ κράτους ἀφ' ἑνὸς καὶ θρησκείας ἀφ' ἑτέρου. Τὸ πρῶτον εὐχερῶς καὶ πρεπόντως ἐμφανίζεται ἔναντι τῆς δευτέρας ὡς ἡ κιβωτὸς προστασίας καὶ διαφυλάξεως τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐπὶ ἰκανῇ ὁμως συγχύσει τῶν ρόλων, τοὺς ὁποίους ἐμφανίζουν αἱ δύο αὐταὶ σφαῖραι, τῆς θρησκείας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἔθνους-κράτους ἀφ' ἑτέρου, ὅπου ἡ πρώτη, καθαρῶς πνευματικὴ δύναμις, οὐδεμίαν ἔχει ἢ πρέπει νὰ ἔχη κατ' ἀρχὴν ἀνάμειξιν εἰς τὰ τῆς δευτέρας, πλὴν καιρικῶν περιπτώσεων καὶ περιστάσεων, ὧν παρελθουσῶν, ἐκάστη ἀποχωρίζεται τῆς ἑτέρας, τηροῦσα τὴν ἐκάστη προσήκουσαν ἀνεξαρτησίαν, ἐπὶ ἐκατέρωθεν σεβασμῷ τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἐννοίας καὶ ἀναλόγου ἐνεργείας ὑπὲρ τοῦ πνευματικοῦ ἀγαθοῦ τοῦ Ἑλληνοῦ ἰδίᾳ Χριστιανοῦ.

Ὡς Ἔθνος καθορίζεται συνήθως ἐπὶ τὸ γενικώτερον ἢ ὁμὰς λαοῦ ἢ λαῶν, ἡ ὁποία μὲ κοινότητα γλώσσης, καταγωγῆς, κοινῶν αἰσθημάτων καὶ ἐπιδιώξεων ἐμφανίζεται κεχωρισμένη καὶ διακρίνεται ἔναντι ἄλλων παρομοίων ὁμάδων καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὴν χρονικὴν διαδρομὴν τῶν αἰώ-

νων καὶ ἀναλόγως τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτῆς ἰδιοτήτων καὶ ἰκανοτήτων μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐμφανίζει ἴδιον πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καὶ τὴν σφραγίδα καὶ τὸ γνῶρισμα τῆς ὁμάδος.

Παρόμοιόν τι συνέβη κατ' ἐξοχὴν μὲ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων διακριθὲν ἄλλων βαρβάρων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων, μὲ ἴδιον πολιτισμόν, λαῶν, παρουσίασε τὴν γνωστὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐμφάνισιν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, ἡ ὁποία καθιστᾷ ὑπερήφανον πάντα Ἑλληνα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἡ ὁποία γνωρίζεται διὰ τοῦ ὑψίστου τῶν πολιτισμῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, διακρινόμενον μεταξὺ ἄλλων ἐθνικῶν ὁμάδων καὶ ἔνεκα ἐξαιρετικῶν λόγων καὶ ἱστορικῶν ἐξελίξεων, ἐβράδυνε νὰ ἐμφανίσῃ τὴν ἐθνικὴν του ὁμαδικὴν ἐνότητα. Καὶ ἡ μεγάλη πολιτικὴ μεταβολὴ ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου ἐπέτεινε τὴν βραδύτητα καὶ ἐχρειάσθησαν αἰῶνες διὰ νὰ ἀποτελεσθῇ ἡ ἐθνικὴ ἐνότης ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἐνσυνειδήτως περισσό-τερον παρὰ ποτὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δουλείας, μὲ τελικὸν πλήρες ἀποτέλεσμα ἀλλ' οὐχὶ ἐν τῷ συνόλω του ὡς πρὸς τὴν χωρικὴν αὐτοῦ ἔκτασιν, κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅποτε, ἔστω καὶ εἰς μόνον τὸ ἐλεύθερον τμῆμα τοῦ ἔθνους, ἐπραγματοποιήθη ἡ συνταύτισις ἔθνους καὶ κράτους, μὲ τὴν ἐπίσημον μάλιστα ὑπὸ νεωτέραν ἔννοιαν κρατικὴν τῆς ἐμφάνισιν. Ἡ σύνθεσις αὕτη, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἐνεφανίσθη μὲ ὄλους τοὺς ἱστορικοὺς τίτλους τῆς περιόδου τῆς δουλείας. Εἷς δὲ τῶν σπουδαιοτέρων τίτλων ἦτο ὁ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φρικτοῦ ζυγοῦ χαλκευθεὶς στενώτατος σύνδεσμος θρησκείας καὶ ἔθνους. Ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἐφιαλτικὴν ταύτην περίοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦτο εὔρισκε πλήρες καταφύγιον ἐκ τῶν δεινῶν τῆς δουλείας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δι' ἧς, κυρίως διὰ τῆς ὑπερόχου ὀρθοδόξου λατρείας τῆς καὶ τοῦ «κρυφοῦ σχολειοῦ», διεσώθη ἡ γλῶσσα, τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα καὶ διετηρήθη ἄσβεστον τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αἶσθημα τοῦ παντὸς Ἑλληνοῦ. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, μὲ πρότυπα τοὺς Ἱεράρχας τῆς καὶ τὸν κλῆρον τῆς, πλουσίως συμβαλόντα εἰς τὸν φόρον τοῦ αἵματος τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους, ἐπετέλεσε μοναδικὸν ποιμαντορικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον κατὰ φυσικὸν λόγον συνεδέθη στενώτατα μὲ τὴν ὑπόδουλον ἐθνικὴν ζωὴν, τοῦ στενωτάτου τούτου συνδέσμου ἐκδηλωθέντος εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος, ὅστις ἐχαρακτηρίζετο ὅτι διεξήγετο διὰ τὴν πατρίδα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγίαν, ἔναντι τῶν ἀλλοθρήσκων Μωαμεθανῶν, δι' ὃ καὶ ὁ ὄρκος τῶν Φιλικῶν (πρᾶξις καθαρῶς ἐθνικῆ) ἐλάμβανε τύπον καὶ χαρακτῆρα θρησκευτικόν.

Ὁ σύνδεσμος οὗτος ὑπῆρξε χρονικῶς μακρότατος καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ἀπέβη οἶονεὶ ἡ δευτέρα φύσις τοῦ Ἑλλήνος, εἰς σημεῖον ὥστε Ἑλλήν ἐσήμαινεν ἐν τῇ πραγματικότητι Ὁρθόδοξος καὶ Ὁρθόδοξος ἐσήμαινεν Ἑλλήν. Ὅμως ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐξακολουθεῖ μὲν κατὰ κεκτημένην ταχύτητα ὑφιστάμενος ἄρρηκτος ὁ δεσμός μετὰ τοῦ ἔθνους, τώρα κράτους, καὶ θρησκείας, ὡς δεικνύουν καὶ αἱ πρῶται εὐσεβεῖς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους-κράτους ὑπὲρ τῆς θρησκείας του, ἀλλὰ οὐσιαστικῶς, ἐκλιπούσης τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς αἰτίας τοῦ συνδέσμου, φυσικὸν ἦτο νὰ χαλαρωθῇ ὁ δεσμός, καὶ μάλιστα νὰ διαλυθῇ, διότι ὁ ἔθναρχικὸς ρόλος τῆς Ἐκκλησίας, τουλάχιστον εἰς τὸ ἐλεύθερον κράτος, ἔπαυσεν ὑφιστάμενος, ἐφ' ὅσον τὸ κράτος, ὡς πραγματικὸν κράτος, ἀνελάμβανε πᾶσαν τὴν εὐθύνην καὶ μέριμναν τῆς καθαρῶς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, καὶ ἡ θρησκεία ἀπέμεινε, κατὰ φυσικὸν λόγον, ὡς ἡ ἀποκλειστικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀνάμειξιν πλέον εἰς τὰ κοσμικὰ ἐθνικὰ πράγματα, ὡς κατὰ τὴν Ἐθναρχίαν, καὶ θὰ ἀφιεροῦτο ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα της, τουτέστι κυρίως εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ θρησκευτικὸν διαφωτισμὸν καὶ τὴν διαποίμανσιν τοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους λαοῦ της, ἐπὶ ἀναδείξει τοῦ πραγματικοῦ αὐτοῦ χριστιανικοῦ ἠθους. Τὸ δὲ Κράτος, ἐκ πολλαπλῶν λόγων καὶ διὰ τὰς ἀναριθμήτους ὑπηρεσίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἔθνος, θὰ περιωρίζετο εἰς τὴν πραγματικὴν προστασίαν αὐτῆς, ἔστω καὶ ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ἐπισήμου θρησκείας τοῦ Κράτους. Δυστυχῶς τοῦτο συνέβη μόνον κατὰ θεωρίαν, διότι τὸ μὲν κράτος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ὀργανώσεως ἐκ ξένων κινήτρων ἐπενέβη, κατ' αὐθαίρετον μάλιστα τρόπον, ἰδίᾳ διὰ τοῦ Μάουρερ, μέχρις ἀνεπιτρέπτου σημείου εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ τελευταῖα, κατὰ κεκτημένην ταχύτητα, ἐφαίνετο ζωηρῶς κατ' ἐξακολούθησιν ἐνδιαφερομένη καὶ διὰ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, ἔστιν ὅτε καὶ τὰ κρατικά, (ὡς, φέρ' εἶπεῖν, τὴν παιδείαν), ζωηρότερον ἀφ' ὅ,τι ἀπὸ θρησκευτικῆς πλευρᾶς ἐπετρέπετο διὰ τὸν ἀναγκαῖον περιορισμὸν εἰς τὰ ἴδια διαφέροντα. Οὐχὶ μάλιστα σπανίως ἤκουέ τις καὶ ἀκούει καὶ σήμερον ἀκόμη λόγους ἐκκλησιαστικούς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, τοῦ ἀποκλειστικοῦ τούτου βήματος τοῦ θείου λόγου, περισσότερο ἐμπνεομένους ἀπὸ τὰ ἐθνικά, παρὰ ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ ιδεώδη. Δὲν εἶναι δὲ καὶ ἄηθες, ἀποτυχημένος κληρικὸς, νὰ ὑπερτονίζῃ τὸν ρόλον τὸν ἐθνικόν, τὸν ὁποῖον δῆθεν ἔχει, διὰ νὰ καλύψῃ τὴν κληρικὴν αὐτοῦ γυμνότητα, χρησιμοποιοῦν μᾶλλον ἀσεβῶς, ματαιοδόξως καὶ ρητορικῶς τὴν μὴ ὑπάρχουσαν πλέον ἐθνικὴν τῶν κληρικῶν αὐθεντίαν καὶ εὐθύνην.

Ἐδῶ πλέον ἢ σύγχυσις καὶ ἡ περιπλοκὴ φαίνεται καθαρῶτατα, ἐφ' ὅσον μάλιστα διὰ τὴν φύσιν τῶν ὄρων καὶ τῶν πραγμάτων χωρεῖ πολλὴ δημαγωγία, εἴτε ὑψηλοτέρας, εἴτε κατωτέρας μορφῆς. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι ὁ φυσικὰ διαλυόμενος ἐν τῷ ἐλευθέρῳ κράτει παλαιὸς δεσμός, διὰ τὴν μακραίωνα ἱστορίαν αὐτοῦ, αὐτομάτως ἀνανεοῦται εἰς δυστήνους περιστάσεις τῶν ἐθνικῶν μας τυχῶν, ὡς τοῦτο συνέβη κατὰ τὴν σύγχρονον παροδικὴν ὑποδούλωσίν μας εἰς τὰ καθεστῶτα τῶν δύο εὐρωπαϊκῶν πολιτικῶν τεράτων, τὰ ὁποῖα κατήσχυνον δι' ἑαυτὰ καὶ τὸ ἔθνος των τὸν χριστιανικὸν πολιτισμόν. Τότε ἀνεδείχθη, ὡς ὅλοι γνωρίζομεν, πάλιν ἡ Ἐκκλησία μας μνήμων τῆς παλαιᾶς τῆς δράσεως διὰ τῆς Ἱεραρχίας, ἀναλαβούσης αὐτομάτως καὶ κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ἔθνους τὸν ρόλον τῆς Ἐθναρχίας ὡς φύλακος καὶ ὑπερασπιστοῦ τοῦ δουλεύοντος ἔθνους κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παροδικῆς βαρβάρου ὑποδουλώσεώς μας. Κατὰ ταύτην ἀνεδείχθησαν ὀνόματα Ἱεραρχῶν, οἱ ὁποῖοι ἤρθησαν εἰς ἀληθὲς ὕψος ἐθνικοῦ μεγαλείου, ὑπενθυμίζοντος μεγάλας μορφὰς τῆς περιόδου τῆς μεγάλης ὑπερβαρβάρου δουλείας τοῦ ἔθνους μας. Ὅμοίως δ' ἀνεδείχθησαν τότε καὶ πολλοὶ ἐθνομάρτυρες ἱερεῖς, ἐν ἐξάρσει τῆς πιστῆς πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὰς τύχας του ἀφοσιώσεώς των, οὐχὶ μόνον ὡς Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱερέων τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα δυσκολεύονται νὰ ἐννοήσουν πολλοὶ ἐκ τῆς Δύσεως, παρεξηγοῦντες τὴν θέσιν τοῦ Ἱεράρχου-Ἐθνάρχου, ἐνῶ, πρὸ παρομοίων συνθηκῶν εὐρεθέντες πολλοὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες ἐν τῇ Δύσει, ἔπαιξαν παρόμοιον ρόλον Ἐθνάρχου, ὡς ὁ περίφημος Ἐπίσκοπος Berggran τῆς Νορβηγίας, καὶ ἄλλοι πολλαχῶς διὰ τοῦτο ὑμνηθέντες ἐν τῇ Δύσει.

Φυσικὸν ὅμως εἶναι, εὐθύς ὡς παρέλθη τοιαύτη ἐθνικὴ κρίσις, ὡς καὶ ἔγινεν, ἢ σύγχυσις νὰ διαλύεται καὶ ἐκάστη σφαῖρα νὰ περιορίζεται εἰς τὰς ἀρμοδιότητάς της, τὸ μὲν ἔθνος, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ κράτους, νὰ ἀντικρύζη εἰς τὸ σύνολον τὰς εὐθύνas του τὰς πολιτικὰς καὶ νὰ τὰς ἀναλαμβάνη εἰς τὸ πλῆρες, ἢ δὲ Ἐκκλησία νὰ ἀναλαμβάνη τὰς εὐθύνas της, τὰς πολὺ μεγάλας εὐθύνas της, ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν διαποίμανσιν τοῦ λαοῦ, παρ' οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας ἀπασχολουμένη, καὶ δὴ κοσμικῆς, εἰς σημεῖον δ' ὥστε νὰ μὴ ἐπισυμβῇ ποτὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν σφάλμα, διὰ τὸ ὁποῖον προειδοποίησεν αὐτὴν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, νὰ μὴ εὐρεθῇ δὴλ. αὕτη ποτέ, περὶ ἀλλότρια ἀπασχολουμένη, εἰς τὴν τραγικῶς δυσάρεστον θέσιν, τὰ τέκνα της νὰ ζητοῦν παρ' αὐτῆς ἄρτον καὶ ἰχθῦς καὶ ἀντὶ τούτων ἢ Ἐκκλησία νὰ δίδῃ λίθους καὶ ὄφεις (Λούκ. ια'

11), διότι τότε οὐαὶ εἰς τὴν τοιαύτην Ἐκκλησίαν, καθ' ἣ διδάσκει ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου.

Ἀνακεφαλαιοῦντες, ἐπισημαίνομεν οὐ μόνον τὰς καθ' ἑκάστην τῶν τριῶν σφαιρῶν ἢ καταστάσεων ἐπισυμβάσας, ὅλως δὲ φυσιολογικῶς καὶ διὰ τοῦτο ἀσυναίσθητως ἐπικρατησάσας, συγχύσεις καὶ παρεκτροπὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐπακολουθήματα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους μας καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄμεσον καθῆκον τοῦ Κράτους, ὡς κυρίως ἐκπροσώπου τοῦ μεγαλειώδους Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τῆς Ἐκκλησίας, ὡς κυρίως ἐκπροσώπου τῆς μοναδικῆς μας θρησκείας, τοῦ ἀγνοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἀκηράτου Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀτόμου τοῦ Ἑλληνοῦ, ὡς ἐκπροσώπου τῆς ὑψηλοτέρας ἐθνικῆς ἰδεολογίας καὶ παραδόσεως, εἰς τὴν ἐποχὴν μάλιστα γενικοῦ ρεύματος ἀνακαινίσεως τῶν πάντων, καθ' ἣ ὑπόσχεται ὁ Χριστὸς λέγων: «ἰδοὺ ἐγὼ ποιῶ τὰ πάντα καινά», ἄμεσον, λέγω, καθῆκον εἶναι νὰ προσπαθήσωμεν οἱ πάντες νὰ ἀντικρύσωμεν ἀντικειμενικῶς τὴν θέσιν μιᾶς ἐκάστης σφαίρας κατὰ τὸ πρέπον. Τοῦτο ὡς εἰς πρώτην σκέψιν θὰ ἐσήμαινε τὴν προσπάθειαν ἐκκαθαρίσεως τῆς καταστάσεως, δηλ. τὴν προσπάθειαν ἀνακαινίσεως καὶ ἀναζωογονήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοῦτο ἐπιχειρεῖται διὰ πλήρους καὶ ἐνσυνειδήτου αὐτοκριτικῆς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, ἀρχῆς γενομένης ὑπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς 2ας Βατικανῆς αὐτῆς Συνόδου, παραπλεύρως δὲ τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπὶ ἀπολύτως ἠθικῶν βάσεων καὶ ἀναμφισβήτητου ἐπικρατήσεως τῆς δικαιοσύνης περισώσεως τοῦ Κράτους. Ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσο ἀπλοῦν ὅσον λέγεται, παρὰ τὴν ἀπαίτησιν ταχυτέρας ἐκτελέσεώς του, διότι δὲν πρέπει προκειμένου περὶ τῆς Ἐκκλησίας νὰ μᾶς διαφεύγη, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ἀγιώτερος καὶ διὰ τοῦτο ὁ πλέον εὐαίσθητος καὶ ὁ πλέον εὐθικτος ὀργανισμὸς, ἡ δὲ μετὰ δέους καὶ φόβου Θεοῦ μεταχειρισίς του εἶναι *conditio sine qua non*, διότι ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν πάντες ἀνήκομεν εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι ἰδική μας (ἐξωθεν δ' ἐπεμβάσεις δὲν ἔχουν ἐν προκειμένῳ θέσιν). Ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα ἀνάγκην ἀνακαινίσεως καὶ ἀναζωογονήσεως, θὰ τὸ ἐπιτύχη δι' ἑαυτῆς, τῇ καθοδηγήσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὔτε ἔχει σημασίαν ὁ χρόνος μακροτέρας ἢ συντομωτέρας ὑπομονῆς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀπωτέρου σκοποῦ (Ἀτομικαὶ πρωτοβουλία εἶναι προωρισμένοι εἰς ἀποτυχίαν καὶ προσιωνίζονται κακὰ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν). Προτιμότερον δ' ἴσως νὰ παραμείνωμεν εἰς τὸ *status quo*, ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἀκόμη καὶ δὴ ἐταστικῶς, παρὰ νὰ προξενήσωμεν ἀνωμαλίας καὶ ἀνατροπὰς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀπαράδεκτος ἡ ἀνεπίτρεπτος

πρωτοβουλία ἐπιβολῆς πραγμάτων μὴ προερχομένων ἐκ τοῦ βάθους τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις καὶ μόνη ἀποτελεῖ τὸ ἀψευδὲς τεκμήριον τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ πρέποντος καὶ τὸν αὐθεντικὸν ὁδηγὸν πρὸς τὸ μέλλον. Καὶ μόνον ὅταν τοῦτο ἐξασφαλισθῇ, ἡ ἀνακαίνισις θὰ ἐπέλθῃ ὡς μία φυσιολογικὴ ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Κράτους νὰ καταστῇ συνείδησις, ὅτι τοῦτο μόνον ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ τοῦ Δικαίου δύναται νὰ σταθῇ. Τότε, μακρὰν μεγαλαυχῶν καὶ ἀναξίων τῆς ὑψηλότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους φανατισμῶν καὶ ἐντυπωσιακῶν ἐκδηλώσεων, ἀποδίδοντες πραγματικῶς «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» καὶ μὴ ἐκφεύγοντες τεχνηέντως τῆς ἀτομικῆς μας εὐθύνης ἕκαστος, ἅς προσπαθήσωμεν ὅλοι μαζὶ νὰ δημιουργήσωμεν ἀληθινὴν νέαν κατάστασιν, καθ' ἣν ὁ Ἕλλην, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ μεγάλα ἔθνικα ἰδεώδη τῆς ἀρμονίας τῶν ἀρετῶν, καὶ ὁ Ἕλλην Χριστιανός, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ ἀγνὰ ἰδεώδη τῆς θρησκείας του καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης, τὰ μὴ ὑποκριτικῶς δυνάμενα νὰ καλυφθοῦν δι' ἀναξίας ἀληθινῶν Χριστιανῶν βιοτῆς, νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀληθινὴν ἀνακαίνισιν τῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους μας καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας καί, μετὰ πραγματικὸν βέβαια μόχθον, τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀληθινοῦ Ἕλληνοῦ καὶ τοῦ γνησίου Χριστιανοῦ, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τῆς φιλτάτης πατρίδος μας.

Ἀπὸ «Τὸ Εἰκοσιένα» Πανηγυρικοὶ Λόγοι Ἀκαδημαϊκῶν, ἐκδ. . Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ἰδρυμα Κώστα καὶ Ἑλένης Οὐράνη, Ἀθῆναι 1977.

Πηγή : www.myriobiblos.gr